

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 585. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721242287616/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

navneord: slag anvendt af damer til dækning af skuldre og bryst; der er altså her tale om et ordspil. – *Gouvernante*: lærerinde og opdragerinde for børn og unge, der undervises hjemme. – *Von Støyle*: med grundlag i de faktiske forhold var der siden Holberg (teater-)tradition for at fremstille officerer som tyskfødte, med ty. navne (jf. *Jacob von Tyboe*). – *Kalvekryds, Secretair*: skjortebrystet med kruset bryststrimmel (bredt slips), der på Heibergs tid tilhørte mandsdragten og netop var et naturligt klædningsstykke for civile embedsmænd såsom sekretærer.

- 103** *Floite, elegisk Digter*: i antik digtning fremførtes elegier til ledsagelse af fløjtespil, og genren var på dette tidspunkt alene bestemt ved sit versemål (distikon = hexameter + pentameter); på dette grundlag betegnes i den rom. litteratur Tibul, Propertis og Ovid (1. årh. f.v.t.–1. årh. e.v.t.) som «elegikere». I forbindelse med senere litteratur, fx barokkens hyrdepoesi, bliver «elegisk digtning» ensbetydende med en digtning, der (uanset formen) udtrykker længsel el. sorg i en vemodig klage. Da også disse klagende og elskende hyrder konventionelt fremstilles som fløjtespillende, har dette instrument altså været forbundet med den elegiske digtning uanset dennes definition. – *Vante*: ulden håndbeklædning, der opfattedes som karakteristisk for fx søfolks påklædning desuden har vant(e) betydningen: fast tov i et skibs takkelage; i kraft af den sidste betydning bliver her altså tale om et ordspil af samme type som ved «Modest» ovf. – *Coffardiecapitaine*: kaptajn i handelsflåden. – *Grammatica*: (lat.) grammatik. – *Vægterpiibe*: fløjte, hvormed tidens patruljerende gadevægttere slog alarm. – *Hat, en Karl for sig selv*: ordspil på udtrykket «(at være) karl for sin hat», være i stand til at hævde el. klare sig ved egen hjælp. – *trivial*: banal. – *betegnende Navne*: den såkaldte navnesymbolik, hvor navnet karakteriserer bærerens person. – *Overalt*: først og fremmest. – *Prosceniet*: den del af scenen, der ligger foran tæppet.
- 104** «*Damerfolk! (...) Strengen bæver.*»: citatet udgør de to første verslinjer af introduktionsdigtet «Til Damerfolket» i B. S. Ingemanns debut-samling *Digte* (1811), oprt. i *Samlede Romanzer, Sange og Eventyrdigte* I, 2. udg. 1863, s. 3-6. – «*Med Fryd (...) stærke Trang.*»: citatet udgør de to første verselinjer af introduktionsdigtet «Prolog» i B. S. Ingemanns næst udsendte samling (se foreg. n.) *Digte, anden Deel* (1812), oprt. i *Samlede Romanzer, Sange og Eventyrdigte* I, 2. udg. 1863, s. 135f. – «*Skjønt Riddersmand (...) Skranken møde.*»: citatet udgør de to første verslinjer af introduktionsdigtet «Prolog» i Ingemanns epos *De sorte Riddere* (1814), oprt. i *Samlede Romanzer, Sange og Eventyr-*

digte III, 2. udg. 1860, s. 3-5. – *for Skranken møde*: møde for skranken betyder af møde i en retssal (som advokat el. sagspart) og har således intet med ridderfærd at gøre; denne svigtende sammenhæng i formuleringen er (jf. foreg. n.) Ingemanns, ikke Heibergs – men har utvivlsomt mere denne! – *Gjennem Dale (...) glemme kan.»: citatet udgør første strofe af introduktionsdigtet (uden titel) i Ingemanns tragedie *Hynden af Tolosa* (udg. 1816, opf. 1821), optr. i *Samlede Skrifter* I,2 = *Samlede dramatiske Digte* III, 1843, s. 151f.*

- 105** »*Hist gjennem Cyprias Lund (...) elskende Digter.:* citatet er første verslinje af introduktionsdigtet (i elegisk versemål, se n.t.s. 103) i Ingemanns fortælling i breve og digte, *Varners poetiske Vandringer* (*Progne*, 1813, s. 67); *Cypria*: lat. tilnavn til kærlighedsgudinden Venus (gr.: Afrodite), som gr.-rom. mytologi lader stamme fra Cypern. – *Hver Sommer der flyver en Fugl over Øe.:* citatet udgør første verslinje af introduktionsdigtet »Prolog» i Ingemanns digtsamling *Progne* (se n.t.s. 61) (1813), s. 3-6. – »*Et et tilfældigt Spil af ydre Kræfter.:* citatet udgør første verslinje af epilogen til tragedien *Blanca* (se efterskriften s. 534f.), optr. i *Samlede Skrifter* I,2 = *Samlede dramatiske Digte* II, 1843, s. viif. – »*Det Folk (...) ærer Kongen (...):* citatet udgør (med ombytning af de to sidste ord) første verslinje af prologen til Ingemanns tragedie *Masaniello* (opf. og udg. 1815), optr. i *Samlede Skrifter* I,1 = *Samlede dramatiske Digte* I, 1843, s. 127f. – *smykke (...) laante Fjer*: fra en fabel hos Æsop (om en krage, der pryder sig med fældede påfuglefejer, men afsløres), udtryk for at tillægge sig og prale med kvaliteter, der ikke er ens egne; *Harlekins tillob* til en prolog har alle været citater af Ingemanns på komediens tid aktuelle værker (jf. de foreg. noter). – *Publikums Dømmekraft (...) egen Gang*: legen blindebuk, hvori en person, der først er blevet bundet for øjnene og gjort svimmel, skal forsøge at fange de øvrige deltagere; overført anvendes ordet »blindebuk» om et menneske, der ikke forstår at bruge sine øjne. – *føres til Bestemoders Dør*: d.s.s. at blive gjort til blindebuk (se foreg. n.). – *Plagiat*: utilbørlig efterligning; sigtende til *Harlekins* foregående plyndringstogt i Ingemanns værker (se noter t.s. 104 og 105).
- 106** *en Røst fra Aandeverdenen*: endnu en finte til Ingemann, det første led specifikt til *Røsten i Ørkenen* (se n.t.s. 99), det andet mere generelt til hans ungdomsdigtningens særpræg. – *A revoir*: (fr.) farvel.
- 107** *Fru Bagvendt og Herr Hartkorn*: i N. T. Bruuns lokaliserede da. oversættelse af R. B. Sheridans komedie *The Rivals* fra 1775 (*Medbejlerne*, 1798), der havde premiere på Det Kgl. Teater 1799. – *som og*: som